

Vastaus valtuustoaloitteeseen köyhyysohjelman laatiminen Pirkanmaan hyvinvointialueelle – Kukka Kunnari et al. 7.11.2022

Köyhyys on kiistatta suurimpia rakenteellisia ja sosiaalisia ongelmia. Köyhyys altistaa terveysongelmiille monin tavoin. Valtuustoaloitteen mukaan *”sote-uudistus on mainittu sosiaali- ja terveysministeriön toimintasuunnitelmassa köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämiseksi vuoteen 2030 mennessä (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2022:15). Sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden ydintehtävänä on ihmisten hyvinvoinnin edistäminen ja tukeminen. Tähän kuuluu erottamattomasti köyhyyden, syrjäytymisen ja huono-osaisuuden ennaltaehkäisy ja purkaminen niillä keinoilla, joita hyvinvointialueen toimintaympäristössä on käytettävissä.”* Pirkanmaalla oli Tilastokeskuksen mukaan pienituloisia henkilöitä 70.983 vuonna 2021. Tilastollinen pienituloisuus ja köyhyys eivät ole synonyymejä, sillä köyhyyteen liittyy subjektiivinen kokemus omasta vähävaraisuudesta. Vähentynyt köyhyys tarkoittaa lisääntyneitä hyvinvointia ja terveempiä asukkaita. Taloudellisten edellytysten ja toimintamahdollisuuksien lisääntymistä voidaan edesauttaa sosiaali- ja terveydenhuollossa monin keinoin.

Terveydenhuollon käyntimaksujen suuruus ja terveystalvelujen saatavuus ovat tekijöitä, jotka vaikuttavat köyhyyteen ja sen yhteyteen sairastavuuteen. Köyhyysvaikutukset tuleekin huomioida, kun asiakasmaksuja linjataan ja niistä päätetään. Sosiaalihuollon keskeinen tehtävä on turvata henkilöille välttämätön toimeentulo ja huolenpito. Harkinnanvaraisen toimeentulotuen käsittely ja myöntäminen siirtyivät 1.1.2023 kunnilta hyvinvointialueiden tehtäväksi. Harkinnanvarainen toimeentulotuki on ennen kaikkea väline sosiaalityön tekemiseksi, ja sitä käyttämällä henkilöiden taloudellista ahdinkoa voidaan vähentää ja itsenäistä suoriutumista voidaan tukea monin tavoin. Työkyvyn tukeminen ja työllistymisen edesauttaminen ovat sosiaali-, terveys- ja kuntien työllisyyspalvelujen välistä yhdyspintatyötä. Työllistyminen on kaiken kaikkiaan parhaita keinoja ehkäistä ja vähentää köyhyyttä. Inflaatiokehityksen myötä taloudellinen ahdinko koskettaa aiempaa useammin myös työssäkäyviä ja keskiluokkaisia perheitä ja henkilöitä. Tämä lisää erityisesti tarvetta

matalan kynnyksen talousneuvonnalle, kuten Talousneuvola -toiminnalle, jota Pirkanmaan hyvinvointialue toteuttaa yhdessä talous- ja velkaneuvonnan ja ulosottoviranomaisen kanssa.

Yhtenä hyvinvointialueille asetettuna tehtävänä on hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Avointa ja maksutonta hyte-toimintaa voidaan kehittää yhteistyössä kuntien ja 3. sektorin kanssa. Myös kulttuurihyvinvoinnin lisääminen vähentää köyhyyden vuoksi sivuun jätetyksi joutumista. Hyvinvointialue voi edesauttaa järjestöjen maksuttoman toiminnan järjestämistä muun muassa järjestöavustusten kautta. Yhteisösosiaalityön tullessa lisäyksenä sosiaalihuoltolakiin 7/2023 myös sen toteuttaminen asettuu hyvinvointialueen tehtäväksi. Yhteisösosiaalityötä tehdään Pirhassa asuinalueiden ihmisten tarpeista ja olemassa olevista rakenteista käsin. Yhteisösosiaalityöllä nähdään olevan merkittäviä vaikutuksia nimenomaan köyhyyden ja sivuun jäämisen torjumisessa.

Köyhyys tarkoittaa ensisijaisesti rahattomuutta. Sen lisäksi se tarkoittaa kaventuneita toimintamahdollisuuksia, kasvanutta riskiä mielenterveysongelmille, yksinäisyyttä, toiveikkuuden vähenemistä ja jopa epätoivoa. Rahattomuus tarkoittaa usein sitä, ettei omasta terveydestä kyetä huolehtimaan. Lääkärikäyntejä jätetään välistä tai lääkkeitä ei osteta. Ennaltaehkäisyyn ja terveyden edistämiseen ei ole rahaa tai voimavaroja. Edellä mainitut köyhyyden ilmenemismuodot on kerätty aikuissosiaalityön asiakasraatilaisilta. Köyhyyden parhaat asiantuntijat ovat vähävaraiset henkilöt ja heidän kanssaan työskentelevät tahot. Osallistuminen kehittäjäasiakastoimintaan lisää asiakkaiden kokemusta siitä, että omiin asioihin voi ja kannattaa vaikuttaa. Lisääntynyt toimijuus vahvistaa luottamusta yhteiskuntaan ja elämään.

Pirkanmaan hyvinvointialueen monipalveluasiakkaiden valiokunnassa käsiteltiin valtuustoaloitetta köyhyysohjelman laatimiseksi 19.4.2023. Valiokunnan lausunnon mukaan *”monipalveluliokunta toteaa suhtautuvansa myönteisesti Pirkanmaan hyvinvointialueen köyhyysohjelman laatimiseen. Erityisesti nykyisessä yhteiskunnallisessa ja taloudellisessa tilanteessa köyhyys tulee todennäköisesti lisääntymään, ja erityisesti lapsiperheet ovat herkkiä voimakkaille suhdannemuutoksille. Valiokunnassa nähtiin, että sosiaalityötä tulisi lisätä köyhyyden hoitamisessa, ja lisäksi hyvinvointialueen osalta nähtiin tärkeänä erillisen köyhyysohjelman laatiminen. (...) Maaliskuussa 2023 julkaistussa 18–29-vuotiaiden henkilöiden työttömyystilastoissa oli 87 000 henkilöä ilman työtä tai opiskelupaikkaa koko Suomessa. Pääasiallisena syynä mielenterveyden ongelmat ja jo varhain alkanut kiusaaminen ja kiusaamisen kokemukset. Nämä tekijät ovat johtamassa myös köyhyyteen. Köyhyyden torjunnan osalta hyvinvointialueen tulee olla aktiivinen myös eduskuntaan päin, koska kyseessä laajempi yhteiskunnallinen ongelma.”*

Sosiaalihuoltolain 7§ on kirjattu velvoite toteuttaa rakenteellista sosiaalityötä. Pirkanmaan hyvinvointialue on mukana Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen koordinoimassa rakenteellisen sosiaalityön verkostossa ja kehittämishankkeessa, jota rahoitetaan kestävän kasvun ohjelman rahoituksella (Hoppu-hanke). Rakenteellisen sosiaalityön työryhmässä tehdyn suunnitelman mukaan rakenteellista sosiaalityötä tehdään jatkossa koordinoitusti kaikilla palvelulinjoilla. Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos Oy koordinoi rakenteellisen sosiaalityön maakunnallista verkostoa, johon osallistuu myös Pirkanmaan hyvinvointialueen sosiaalityöntekijöitä ja muita sosiaalihuollon ammattihenkilöitä. Köyhyyden ilmiötasoinen tarkastelu ja analyysi sekä sen vähentämiseksi tehtävät toimenpide-ehdotukset voivat olla yksi rakenteellisen sosiaalityön verkoston aihealueista.

Pirkanmaan hyvinvointialueen köyhyysohjelma otetaan Pirkanmaan rakenteellisen sosiaalityön verkoston agendalle. Köyhyysohjelman toimenpide-ehdotukset tuodaan rakenteellisen sosiaalityön raportoinnin mallin ja prosessin mukaisesti hyvinvointialueen johdon tietoon. Prosessissa kuullaan ja hyödynnetään verkostojen, asiakkaiden ja kuntalaisten tuottamaa tietoa laajasti.